

تحلیل اولین سخنرانی رؤسای جمهور پیشین ایران و آمریکا درباره برنامه جامع مشترک (برجام)

از دیدگاه دستور نقش‌گرای هلیدی

نستن کیانپور^۱، محمدرضا اروچی^{۲*}، بهزاد رهبر^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۲. استادیار زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۳. استادیار زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۶ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۲

Analysis of the First Speech of the Former Presidents of Iran and the United States on Iran Nuclear Deal from the Point of View Halliday's Systemic Functional Grammar

Nastaran Kiyanpour^{*1}, Mohammad Reza Oroji^{*2}, Behzad Rahbar³

1. Ph.D. Student in General Linguistics, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

2. Assistant Professor of General Linguistics, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

3. Assistant Professor of General Linguistics, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Received: 2021/08/17

Accepted: 2021/10/24

10.30473/il.2022.60796.1484

Abstract

The present study was conducted with the aim of critically analyzing the first discourse of Trump and Rouhani on the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) Program from the perspective of Systemic Functional Grammar (Halliday, 1985). To this end, the first speech of the two presidents on the subject of the JCPOA were selected and transcribed for analyses. Both qualitative and quantitative analyses including frequency and Mann-Whitney statistical tests were used for data analyses. Findings revealed the hidden ideologies of the two previous presidents of the United States and Iran, which were Iranophobia and Anti-Americanism respectively. Both were found to emphasize his positive self-presentation and other's negative presentation. Both intended to put each other into blame for the chaos in the region. Rohani highlighted the national unity, the role of the Revolutionary Guard in the assistance of the oppressed people of the region, and Iran's role in the provision of peace and calm in the region, whereas Trump referred to Iran's Nuclear ambitions and the Revolutionary Guard's role in the ignition of fire of unrest and chaos in the region. Moreover, results showed that Functional Grammar could be used alone to critically analyze political discourses, and also with the help of three experiential, interpersonal and textual metafunctions, this language model can analyze the speeches of both presidents. Moreover, the ideologies behind each text could be identified and their purposes be disclosed based on the elements in each metafunction such as the use of pronouns, tenses, adverbs, processes and themes used in both texts.

Keywords: Critical Discourse Analysis, Experiential Metafunction, Interpersonal Metafunction, Textual Metafunction, Sociolinguistics.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل انتقادی اولین گفتمان ترامپ و حسن روحانی درباره برنامه جامع مشترک (برجام) در تاریخ ۱۳ اکتبر ۲۰۱۳ از دیدگاه دستور نظام‌مند (مایکل هلیدی، ۱۹۸۵) انجام شده است. در این راستا، متون اولین سخنرانی‌های رؤسای جمهور ایران و آمریکا بررسی شد. در انجام این پژوهش علاوه بر تحلیل کیفی، از بررسی کمی، شامل محاسبه فراوانی و آزمون‌های آماری من‌ویتنی نیز استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نشان می‌دهد سخنرانی هر دو رئیس‌جمهور خالی از ایدئولوژی نیست و آمریکاستیزی در گفتمان روحانی و ایران‌هراسی در گفتمان ترامپ نمایان است. در سخنان هر دو رئیس‌جمهور برجستگی نکات مثبت خودی و نکات منفی دیگری مشهود است و هر دو درصدد بودند یکدیگر را مقصر اوضاع نابسامان منطقه نشان دهند. روحانی بر وحدت ملی، نقش سپاه پاسداران در یاری رساندن به مردم مظلوم منطقه، و نقش حکومت ایران در ایجاد صلح و آرامش در منطقه تأکید داشت درحالی‌که ترامپ به جاه‌طلبی ایران در توسعه انرژی هسته‌ای و نقش مخرب سپاه در برافروختن آتش درگیری و بی‌ثباتی در منطقه اشاره می‌کند. دستور نقش‌گرایی به‌تنهایی می‌تواند از پس تحلیل انتقادی گفتمان‌های سیاسی برآید. همچنین این مدل زبانی با کمک سه فرانش تجربی، بینافردی و متنی می‌تواند سخنان هر دو رئیس‌جمهور را تحلیل و براساس عناصر موجود در هر یک از فرانش‌ها از قبیل کاربرد ضمیر، زمان، افعال وجهی، فرایندها و آغازگرهای به‌کاررفته در هر دو متن، ایدئولوژی نهفته در پس هر یک را شناسایی و اهدافشان را مشخص کند.

کلیدواژه‌ها: تحلیل گفتمان انتقادی، نقش‌گرایی، فرانش تجربی، فرانش بینافردی، فرانش متنی، ایدئولوژی، زبان‌شناسی اجتماعی.

*Corresponding Author: Mohammad Reza Oroji

Email: mohammadrezaorochi@yahoo.com

* نویسنده مسئول: محمدرضا اروچی

مقدمه

تحلیل گفتمان انتقادی^۱ رویکردی نوین در حوزه تحلیل گفتمان است که به بررسی و کشف روابط قدرت پنهان و ایدئولوژی در پس متون می‌پردازد. در تحلیل گفتمان، بافت موقعیتی که شامل محیط بلافصل، منظور گوینده، دانش پس‌زمینه و ... است، مبنای تحلیل قرار می‌گیرد، ولی در تحلیل گفتمان انتقادی، مفاهیمی همچون ایدئولوژی^۲ و قدرت نیز وارد تحلیل می‌شوند، بافت گسترش می‌یابد و روابط تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و ... را نیز در بر می‌گیرد تا تحلیل از سطح توصیف فراتر برود و به سطح تحلیل و تبیین برسد. در این رویکرد، این اعتقاد وجود دارد که متون از بار ایدئولوژیکی خنثی نیستند و حوادث و رویدادها از منظری خاص گزارش می‌شوند. به سخن دیگر، می‌توانیم به بازکوی ایدئولوژی‌های مسلط در بین متون مختلف دست یازیم. در این رویکرد، زبان و گفتمان دارای سطوح و لایه‌هایی است؛ سطوح زیرین حاوی ایدئولوژی و روابط قدرت^۳ و سلطه است و سطوح زیرین حاوی ساختارهای گفتمان‌مدار. کار ساختارهای گفتمان‌مدار تصویرسازی کنشگران اجتماعی است. کنشگران اجتماعی همه افرادی هستند که در یک گفتمان حضور دارند. نقش ایدئولوژیک زبان با استفاده از رویکرد هلیدی^۴ (۱۹۸۵) به‌ندرت در ایران بررسی شده است. از سوی دیگر، هیچ‌یک از آثار قبلی به بررسی همزمان هر سه فرآینق^۵ در تحلیل گفتمان زبان پرداخته‌اند. از این رو پژوهش حاضر با مقایسه بین‌زبانی جزو اولین تحقیقات از این نوع است. به علاوه، بررسی همزمان این سه فرآینق، تصویری واضح‌تر از معانی و لایه‌های معنایی و گفتمانی هر دو زبان به نمایش می‌گذارد و محقق را برای نتیجه‌گیری عینی‌تر یاری می‌کند. نتایج حاصل از این تحقیق یاری‌گر تحلیل‌گران کلام و برنامه‌ریزان سیاسی خواهد بود و همچنین چارچوبی را برای انجام مطالعات بیشتر درباره دیگر متون برای تعمیم نتایج این تحقیق در اختیار دیگر پژوهشگران قرار می‌دهد.

برای انجام این تحقیق از متن سخنرانی ترامپ در

۱۳ اکتبر ۲۰۱۷ (برگرفته از C.Span.org) در مورد ایران و برجام و متن سخنرانی روحانی در مورد سخن ترامپ (برگرفته از president.ir) در تاریخ جمعه ۲۱ مهر ۱۳۹۶ استفاده شد. اهمیت این موضوع آن بود که ترامپ در هیاهوی رسانه‌ای که از مدت‌ها قبل آغاز شده بود قصد داشت اعلام کند از برجام خارج خواهد شد و اینکه دولت ایران با نگرانی خود را آماده کرده بود پاسخ قاطع به این بدعهدی آمریکا بدهد. بررسی بازنمایی گفتمان این دو متن، نخست روشن می‌سازد که ساختارهای مختلف زبانی دارای بار ایدئولوژیک هستند و هر قالب زبانی تحت تأثیر بافت و شبکه گفتمانی که در آنها به کار برده می‌شوند مفهوم ایدئولوژیک خاصی را به مخاطبان القا می‌کند. دیگر آنکه تفاوت قالب‌های زبانی به کاررفته در این دو متن برای بازنمایی رویدادی واحد مشخص می‌کند که متون تا چه اندازه بار ایدئولوژیک داشته و چگونه با ایدئولوژی حاکم بر کشورهای مربوط مطابقت دارد.

پرسش‌های اصلی این پژوهش عبارتند از:

۱. دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی چگونه می‌تواند در تحلیل گفتمان انتقادی متون سیاسی کارآمد باشد؟
۲. سخنان دو رئیس‌جمهور چگونه براساس مدل نقش‌گرایی مورد تحلیل قرار می‌گیرد؟

پیشینه پژوهش

بررسی گفتمان سیاسی براساس نظریه نقش‌گرایی هلیدی موضوع تازه‌ای نیست و تحقیقات متعددی در این زمینه انجام شده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود.

اوهالوران^۶ در تحلیلش ادعا می‌کند که یکی از ابزارهای کلیدی در تحلیل گفتمان انتقادی دستور نقشی نظام‌مند هلیدی است (۲۰۰۳: ۴۴۷). او با اشاره به تحقیقی در بررسی متن روزنامه‌تایمز براساس دستور نقش‌گرایی نظام‌مند نشان می‌دهد که چطور با استفاده از ابزارهای گفتمان، نقش پلیس در حادثه‌ای کم‌ارزش نشان داده شده است. در حقیقت، اوهالوران به دنبال این حقیقت است که دستور نقش‌گرایی می‌تواند در بررسی انتقادی متون سیاسی کارآمد باشد.

1. critical discourse analysis
2. ideology
3. power relation
4. Halliday
5. metafunction

تحول تحلیل گفتمان در حوزه زبان‌شناسی در سه مرحله تحلیل گفتمان ساخت‌گرا (گفتمان به مثابه زبان فراتر از جمله)، تحلیل گفتمان نقش‌گرا (گفتمان به مثابه زبان به هنگام کاربرد) و تحلیل گفتمان انتقادی قابل بررسی است. سلطانی (۱۳۸۴) یک وجه اشتراک را برای هر سه رویکرد تحلیل گفتمان ساخت‌گرا، نقش‌گرا و انتقادی ذکر می‌کند: زبان در هر سه بزرگ‌تر از گفتمان است و گفتمان چیزی است که درون زبان روی می‌دهد و تابع زبان است. در مقابل رویکردهای زبان‌شناختی، در حوزه علوم انسانی و اجتماعی، گفتمان به گونه‌ای دیگر تحول یافته است. به عقیده فوکو^۳ (به نقل از یورگنسون و فیلیپس^۴، ۲۰۰۲: ۲۹-۳۴)، این گفتمان است که از زبان بزرگ‌تر است و نه تنها زبان، بلکه بسیاری از پدیده‌های اجتماعی دیگر را در سیطره تأثیرات خود قرار می‌دهد. هیچ چیز دارای هویت نیست و هویت خود را از گفتمانی به دست می‌آورد که در آن قرار می‌گیرد.

به گفته کرس^۵، «در زبان‌شناسی انتقادی هدف از تجزیه و تحلیل الزاماً کشف معانی پیچیده و غیرعادی موجود در متن نیست بلکه ابهام‌زدایی و شفاف کردن آن دسته از فرایندهای مربوط به تولید و درک است که به تحلیل‌گران قدرت می‌دهد بتوانند عملکرد ایدئولوژی را در زبان ببینند و به دیگران معرفی کنند» (۱۹۸۵: ۶۵). در زبان‌شناسی، ایدئولوژی به مجموعه‌ای از عقاید، برداشت‌ها و ارزش‌های نظام‌مند اطلاق می‌شود که در جامعه یا بخشی از آن ساری و جاری است (یارمحمدی، ۱۳۸۳: ۱۰۰). گرامشی^۶ ایدئولوژی را فلسفه‌ای ضمنی می‌داند که در فعالیت‌های کاربردی زندگی فردی و اجتماعی، چون هنر و اقتصاد، ساری و جاری است، در پس‌زمینه قرار دارد و بدیهی فرض می‌شود (فرکلاف^۷، ۱۹۸۸: ۸۴). چنین برداشتی از ایدئولوژی آن را به عقل سلیم مرتبط می‌کند.

دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی

دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی (۱۹۸۵) که یکی از نظریه‌های مهم در حوزه زبان‌شناسی کاربردی است، با رویکردی معناگرایانه ارائه شده است و دستور زبان را مجموعه‌ای پیچیده از نظام‌هایی به حساب می‌آورد که اهل

وانگ^۱ (۲۰۱۰) در مقاله‌اش سخنرانی‌های اوباما را در زمان انتخاب شدن و همچنین تحلیف براساس مدل نقش‌گرای هلیدی بررسی کرده است. وانگ هر دو سخنرانی را براساس مدل گذرایی و همچنین همه افعال وجهی را بررسی کرد و پس از تحلیل هر دو سخنرانی به این نتیجه رسید که اوباما با سخنان ساده و غیررسمی توانسته فاصله بین خود و شنوندگان را کاهش دهد تا مردم عادی حرف‌هایش را بهتر درک کنند. بیشترین فرایند در سخنان اوباما، فرایند مادی بوده که نشان می‌دهد که او درباره اوضاع آن زمان، موفقیت‌ها و برنامه‌های آتی خود سخن گفته است. او با استفاده از افعال وجهی و زمان آینده تلاش داشته برنامه‌های ۴ سال آینده خود از قبیل اهداف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را بیان کند. بسامد بالای ضمیر «ما» نشان‌دهنده هدف وی از کاستن فاصله بین خود و مردم آمریکا است.

شریفی‌فر و رحیمی^۲ (۲۰۱۵) در مقاله «تحلیل گفتمان انتقادی: مطالعه موردی سخنرانی اوباما و روحانی در سازمان ملل» به تحلیل سخنان دو رئیس‌جمهور براساس دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی پرداختند. اوباما با زبان محاوره و کلمات و جملات ساده و قابل فهم برای همگان سخن می‌گفت درحالی‌که سخنان روحانی رسمی و کلام وی از جملات و کلمات دشوار مملو بود. هر دو رئیس‌جمهور از فرایند مادی بیشترین استفاده را کردند به خصوص اوباما که به فعالیت‌هایش به عنوان رئیس‌جمهور اشاره داشت. اوباما با استفاده از افعال وجهی، *can*، *will* در سخنانش به مخاطبان خاطر نشان کرد چه برنامه‌هایی در آینده خواهد داشت و اعتماد آنها را به خود جلب کرد. هر دو رئیس‌جمهور از ضمیر «ما» به طور مکرر استفاده کردند تا حس صمیمیت را با مخاطبان خود برقرار کنند. هر دو از هر سه زمان حال و گذشته و آینده استفاده کردند تا برنامه‌های فعلی خود، گزارشی از گذشته، و تحقق وعده‌هایشان را در آینده نشان دهند.

مبانی نظری

تحلیل گفتمان

تحلیل گفتمان در جریان تحول تاریخی خود دو مسیر مختلف را طی کرده است که یک مسیر در زبان‌شناسی ریشه دارد و مسیر دیگر در فلسفه سیاسی - اجتماعی. تاریخ

3. M. Foucault
4. Jorgenson & Phillips
5. Kress
6. Gramsci
7. Fairclough

1. Wang
2. Shariffar & Rahimi

«فرانقش» گفته می‌شود. معنا از دیدگاه هلیدی جمع معنای این سه فرانقش است. این فرانقش‌ها عبارتند از: ۱) فرانقش تجربی^۷، ۲) فرانقش بینافردی^۸، ۳) فرانقش متنی^۹. فرانقش تجربی با موضوع کلام، فرانقش بینافردی با مشارکین کلام و فرانقش متنی با شیوه کلام انگاشت دارد و در ارتباط است.

فرانقش تجربی

این فرانقش به این امر می‌پردازد که چطور اهل زبان از نظر زبان‌شناختی محیط پیرامونشان را تجربه می‌کنند. این فرانقش خود با توجه به نوع فعل موجود به ۶ زیرمجموعه تقسیم می‌شود که فرایند نامیده می‌شوند و فرایندها تجارب مختلف از قبیل رخ دادن، انجام دادن، حس کردن، معنا دادن، بودن و شدن را در بر می‌گیرند (هلیدی و متیسن^{۱۰}، ۲۰۰۴). این ۶ فرایند به قرار زیر است:

۱) فرایند مادی^{۱۱} به رخدادهای فیزیکی از قبیل خوردن، زدن، شکستن، بردن، بازی کردن و ... در جهان خارج می‌پردازد. این فرایند شامل عامل، فرایند، هدف و افزوده‌های حاشیه‌ای است:

عامل + فرایند + هدف + افزوده‌های موقعیتی
مثال: علی (عامل) دیروز (افزوده حاشیه‌ای) شیشه (هدف) را شکست (فرایند).

۲) فرایند ذهنی^{۱۲} به مفاهیمی از قبیل شناخت، عواطف و ادراک می‌پردازد. این فرایند شامل حسگر، فرایند، پدیده و افزوده‌های حاشیه‌ای است:

حسگر + فرایند + پدیده + (افزوده‌های موقعیتی)
مثال: علی (حسگر) دیروز (افزوده حاشیه‌ای) مریم (پدیده) را در خیابان (افزوده حاشیه‌ای) دید (فرایند).

۳) فرایند رابطه‌ای^{۱۳} به مفاهیمی از قبیل مالکیت، برابری، نسبت دادن و ... می‌پردازد و خود انواع مختلفی دارد:
حامل + فرایند + شاخص

مثال:
علی (حامل) قدبلند (شاخص) است (فرایند).
علی (حامل) یک دانش‌آموز (شاخص) است (فرایند).

زبان باید در درون آنها به انتخاب دست بزنند. در واقع، این دستور فقط به بررسی جمله نمی‌پردازد و متن و مکالمه را نیز در بر دارد و آن را می‌توان دستور زبان تحلیل گفتمان به شمار آورد. این دستور به دو بخش عمده تقسیم می‌شود: نظام^۱ و نقش^۲. منظور از «نظام» یعنی زبان، نظامی از شقوق و انتخاب‌هاست؛ یعنی نظام معنایی است که با صورت‌های زبانی مرتبط است و در واقع معانی زبانی از راه صورت‌های زبانی بیان می‌شوند. منظور از «نقش» همان قصد و نیت گوینده یا نویسنده است که براساس نقش و تعامل‌های اجتماعی بنا نهاده شده است. آنچه بیش از همه این نظریه را از دیگر نظریه‌ها و رویکردهای نظری متمایز می‌کند، رابطه‌ای درهم‌تنیده و نظام‌مند است که بین عناصر صوری و نقشی زبان و ذات معنا بین گویشوران زبان مبادله می‌شود. هلیدی معتقد است معنای زبان فقط معنای تک‌تک واژگان زبانی نیست. کل نظام زبان و چینش سازه‌ها علاوه بر معانی واژه‌ها در تعیین معنا نقش دارد. معناشناسی از دیدگاه وی، برخلاف نگرش چامسکی، فقط به معناشناسی زبان محدود نیست، بلکه وی اعتقاد دارد معنا فقط در بافت شکل پیدا می‌کند. وی اصطلاح «بافت موقعیتی»^۳ را از مالینفسکی، انسان‌شناس لهستانی، به عاریه می‌گیرد و معنای مورد نظر خود را معناشناسی بافتی معرفی می‌کند. به باور هلیدی، معانی نه فقط به وسیله واژگان، بلکه براساس دستور و بافت نیز تعیین می‌شود. هلیدی بافت موقعیتی را شامل سه عنصر می‌داند: ۱) موضوع کلام^۴، ۲) مشارکین کلام^۵، ۳) شیوه کلام^۶.

موضوع کلام به این مسئله می‌پردازد که «چه اتفاقی دارد رخ می‌دهد» و اینکه «افراد مذاکره‌کننده درباره چه چیزی با هم صحبت می‌کنند». مشارکین کلام به افرادی اشاره دارد که در مکالمه (ارتباط) شرکت دارند. شیوه کلام در حقیقت به شیوه و ابزارآلات ارتباطی می‌پردازد و اینکه آیا مشارکین به صورت گفتاری با یکدیگر در ارتباط هستند یا نوشتاری؟ حال باید دید چطور بافت موقعیتی با معنای مورد نظر گوینده یا نویسنده ارتباط پیدا کرده و چطور معنا در بافت تظاهر پیدا می‌کند. این سه عنصر تشکیل‌دهنده بافت با سه عنصر در بخش معنا در ارتباطند که به آنها

7. Experiential metafunction
8. Interpersonal metafunction
9. Textual metafunction
10. Matthiessen
11. Material Process
12. Mental process
13. Relational process

1. system
2. Function
3. Context of situation
4. Field of discourse
5. Tenor of discourse
6. Mode of discourse

شکل ۱. فرانش بینافردی

مثال: علی (فاعل) دیروز (افزوده حاشیه‌ای) توانست (وجهیت) امتحان خود را (متمم) پاس کند (زمان گذشته + محمول).

فرانش متنی

فرانش متنی به متنی^{۱۰} بند می‌پردازد و اینکه آیا متن از ابزار انسجامی^{۱۱} کافی برخوردار بوده است و میزان پیوستگی^{۱۲} مطالب به چه میزان است. همچنین، فرانش متنی به دنبال آن است که چطور یک بند می‌تواند به متنی متن کمک کند. به عبارت دیگر، کدام بخش از بند «آغازگر»^{۱۳} و کدام بخش «پایان‌بخش»^{۱۴} است (هلیدی و متیسن: ۲۰۰۴).

علی برای خانواده‌اش خانه‌ای خرید.
آغازگر پایان‌بخش

شب‌های جمعه، همشون می‌رفتن دعای کمیل.
آغازگر پایان‌بخش

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند
آغازگر پایان‌بخش

حال باید دید این معنای بافتی چطور در دستور تجلی پیدا می‌کند. می‌توان گفت که معنای جمله در بخشی به نام واژگان - دستور تجلی پیدا می‌کند. این بخش را می‌توان شبیه ژرف‌ساخت چامسکیایی در نظر گرفت. پس از اینکه صورت زبانی شکل گرفت، نحوه خواندن (تلفظ) یا نوشتن آن مطرح است. قوانین واجی بر صورت زبانی اعمال شده، نمود آوایی آن را شکل می‌دهند یا اینکه قواعد نوشتاری بر آن صورت زبانی

شناخته + فرایند + شناسا

مثال: اسمش (شناخته) علی (شناسا) است (فرایند).

نمونه + فرایند + ارزش

مثال: مثلث (نمونه) یک شکل هندسی (ارزش) است (فرایند).

۴) فرایند بیانی^۱ مفاهیمی از قبیل صحبت کردن، بیان کردن، اذعان داشتن، ادعا کردن و ... را شامل می‌شود. این فرایند شامل گوینده، فرایند، شنونده، گفته و ... است:

گوینده + فرایند + شنونده + گفته

علی (گوینده) برای مینا (شنونده) دریافت‌کننده (داستانی گفته) تعریف کرد (فرایند).

۵) فرایند رفتاری^۲ که ترکیبی از فرایندهای مادی و ذهنی است، مفاهیمی از قبیل خندیدن، گریه کردن، دست تکان دادن، چشمک زدن و ... را در بر دارد. این فرایند شامل رفتارگر، فرایند و رفتار است:

رفتارگر + فرایند + (رفتار)

مثال: علی (رفتارگر) در مهمانی (افزوده حاشیه‌ای) رفتار زشتی (رفتار) از خود نشان داد (فرایند).

۶) فرایند وجودی که مفهوم وجود داشتن را ارائه می‌دهد. این فرایند شامل موجود و فرایند و افزوده‌های حاشیه‌ای است:

موجود + فرایند + افزوده‌های موقعیتی

کتاب (موجود) روی میز (افزوده حاشیه‌ای) است (فرایند).

فرانش بینافردی

فرانش بینافردی به مفاهیمی چون وجه^۳، وجهیت^۴، زمان و قطبیت^۵ می‌پردازد و همه انتخاب‌ها در بیان معانی بینافردی را توصیف می‌کند. این فرانش به دنبال آن است که فاعل در چه زمانی و با چه میزان قطعیت پیامی را با مخاطب خود در میان می‌گذارد. در این فرانش هر بند از دو بخش «وجه» و «مانده»^۶ ساخته می‌شود. وجه شامل فاعل و عنصر زماندار^۷ است و مانده از محمول^۸، متمم^۹ و افزوده حاشیه‌ای ساخته شده است (هلیدی و متیسن: ۲۰۰۴).

1. Verbal Process
2. Behavioral Process
3. Mood
4. modality
5. polarity
6. residue
7. finite
8. predicator
9. complement

10. Textuality
11. Cohesive devices
12. Coherence
13. Theme
14. Rheme

رئیس‌جمهور به مسائل مختلف و به‌خصوص برجام بود. تحلیل کلام متون سیاسی این علم را به خوانندگان می‌دهد که با نگاهی عمیق‌تر مطالب را دنبال کنند و دیدی انتقادی به متن داشته باشند و به جای دنبال کردن خطوط، مسائل مخفی و ایدئولوژی‌های مختلف را در پس‌متون کشف کنند. در انتها نوع و فراوانی فرایندها، نوع و فراوانی عناصر وجهی (که نشان‌دهنده طرز نگاه و نگرش دو رئیس‌جمهور به برجام است) و همچنین تعداد ضمیرهای به‌کاررفته و در نهایت، نوع و فراوانی سازه‌های آغازگر در سخنان هر دو مورد بررسی قرار گرفت. در بخش کمی نیز، برای اینکه مشخص شود در هر شش فرایند آیا بین دو متن تفاوتی معنادار وجود دارد، از آزمون‌های آماری من‌ویتنی استفاده شد.

با استفاده از نرم‌افزارهای COUNTWORDSWORTH و WORDCONTER360 تعداد کلمات، جملات، پاراگراف‌ها و همچنین آمار توصیفی تعداد ضمائر و میانگین طول جمله‌ها محاسبه شد. همان‌طور که از جدول ۱ مشخص است، سخنرانی ترامپ شامل ۱۹۸۰ کلمه، ۱۰۲ جمله و ۴۷ پاراگراف بود درحالی‌که سخنرانی آقای روحانی ۱۶۶۶ کلمه، ۵۱ جمله و ۳۰ پاراگراف داشت.

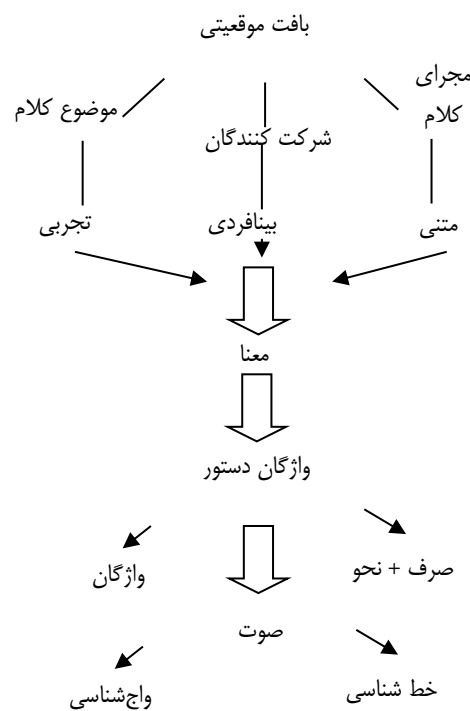
جدول ۱. آمار توصیفی سخنان ترامپ و روحانی

روحانی	ترامپ	موارد آماری
۱۶۶۶	۱۹۸۰	تعداد کلمه
۱۵۶۱۶	۱۰۲۱۳	تعداد حروف
۵۱	۱۰۲	تعداد جمله
۳۰	۴۷	تعداد پاراگراف
۳۳۳	۲۲/۵	میانگین طول جمله (کلمه)
۳۲۵	۵۵٪	ضمیر اول شخص
۲۲٪	۳٪	ضمیر دوم شخص
۴۶٪	۴۲٪	ضمیر سوم شخص

تجزیه و تحلیل داده‌ها

همان‌طور که مشاهده می‌شود، میانگین طول جمله‌هایی که ترامپ استفاده کرده ۲۲.۵ کلمه است و از میانگین طول جمله‌های آقای روحانی که ۳۳ کلمه بوده کمتر بوده است به این معنا که ترامپ سعی داشته با استفاده از جملات کوتاه، مردم دنیا و ایران را مورد خطاب قرار دهد و با کلمات و جملات ساده پیامش را ارسال کند. این یافته دستاوردهای دابلر، بنویت، میخایلو و لاور^۱ (۲۰۱۲) را که جملات طبیعی

اعمال می‌شوند و نمود نوشتاری آن را می‌سازند. در ادامه نمای کلی این دستور زبانی ارائه شده است.

شکل ۲. دستور نقش‌گرایی هلیدی

داده‌های پژوهش

داده‌های این پژوهش را از اولین سخنرانی ترامپ و روحانی درباره برنامه جامع مشترک (برجام) انتخاب کردیم. پس از جمع‌آوری داده‌ها (متون سخنرانی دو رئیس‌جمهور درباره برجام)، جمله‌ها در متن شماره‌دار شدند و به صورت جدا و براساس هر سه فرانشس مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند.

روش تحلیل

برای تحلیل داده‌های مقاله حاضر از روش کمی و کیفی و توصیفی بهره گرفته شده است. تحلیل متن اصالتاً تحلیل کیفی و نوعاً اکتشافی است. یکی از راه‌های تحلیل کیفی در نظر گرفتن نظریه یا چارچوبی در داخل الگویی خاص است که دارای اصولی پذیرفته شده است. الگوی تحلیل در این تحقیق، دستور نظام‌مند هلیدی (۱۹۸۵) است. هر دو سخنرانی براساس مطالعه نقش‌گرایانه تحلیل شد و هر دو متن از منظر سه فرانشس تجربی، بینافردی و متنی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین بسامد انواع ضمیر، فعل‌های ناقص کمکی، زمان‌های مورد استفاده و آغازگر پیام در هر دو متن شمارش شد. هدف از شمارش بسامد و درصد موارد فوق‌نشان دادن طرز نگرش دو

1. Däubler, Benoit, Mikhaylov, & Laver

پس از فرایند مادی فرایند رابطه‌ای قرار دارد. سومین فرایند در سخنان ترامپ بیانی است درحالی که در سخنان روحانی فرایند رفتاری است. ترامپ به اعلام نظرات و اهدافش تمایل داشته درحالی که روحانی بیشتر به رفتار دولت خود و بدرفتاری طرف غربی درباره برجام و ملت ایران اشاره دارد. در ادامه تحلیل نمونه‌هایی از جملات ترامپ براساس فرایندها آورده شده است:

فرایند مادی

A fanatical regime	seized	power	in 1979
عامل	فرایند ذهنی	هدف	افزوده موقعیتی

فرایند ذهنی

Many people	believe	that Iran is dealing with North Korea
حسگر	فرایند ذهنی	پدیده

فرایند رفتاری

sovereign nations	respect	each other and their own citizens
رفتارگر	فرایند رفتاری	رفتار

فرایند بیانی

I	urge	our allies	to join us in taking strong actions to curb Iran's continued dangerous and destabilizing behavior
گوینده	فرایند بیانی	شنونده	گفته

فرایند وجودی

There	are	many destructive activities
	فرایند وجودی	موجود

فرایند رابطه‌ای

My highest obligation	is	to ensure the safety and security of the American people
شناخته - نمونه	فرایند رابطه‌ای	شناسا- ارزش

و کوتاه واحدهای معتبر برای رمزگذاری متون سیاسی است تأیید می‌کند. جملات کوتاه دارای اعتبار بیشتر و قدرت تأثیرگذاری بیشتری هستند. مخاطب آقای روحانی بیشتر مردم ایران بودند و او نیازی نداشته پیام خود و دولتش را با جملات کوتاه بیان کند. ضمیر اول شخص در سخنان ترامپ بسیار بیشتر از آقای روحانی بود به این دلیل که ترامپ با به کار بردن ضمیر اول شخص مفرد «من» می‌خواست قدرتش را به عنوان رئیس جمهور نشان بدهد و خواسته‌های خود و دولتش را بیان کند. روحانی بیشتر از ضمیر اول شخص «ما» استفاده کرده تا نه تنها خود را جزئی از مردم معرفی کند، بلکه فاصله‌اش را با ملت ایران کمتر کند و با این کار همدردی و حمایت آنها را جذب کند. روحانی ضمیر دوم شخص را بسیار بیشتر به کار می‌برد و دولت آمریکا و شخص ترامپ را مورد خطاب قرار می‌دهد و تلاش می‌کند آنها را از نظر تاریخی، جغرافیایی و حقوق بین الملل به چالش بکشد. روحانی با به کار بردن ضمیر سوم شخص، باز هم به دولت‌های پیشین و فعلی آمریکا و هم‌پیمانانشان اشاره می‌کند و تمامی بی‌عدالتی‌هایشان درباره مردم ایران را به ترامپ و ملت ایران یادآور می‌شود. همان‌طور که هلیدی (۱۹۸۵) و هلیدی و متیسن (۲۰۰۴) اعتقاد دارند، فرانقش تجربی تعبیر تجارب انسان است. تجربه‌های ما از فرایندهای مختلف از قبیل رخ دادن، انجام دادن، حس کردن، معنی دادن، بودن و شدن گرفته می‌شود. این فرایندها نظمی گذرا را تشکیل می‌دهند که این نظام خود شامل ۶ فرایند مادی، رابطه‌ای، ذهنی، بیانی، رفتاری و وجودی است. جدول ۲ فراوانی و درصد این فرایندها را در سخنان دو رئیس جمهور نشان می‌دهد.

جدول ۲. انواع فرایندها در سخنان ترامپ و روحانی

		رئیس جمهور		جمع
		ترامپ	روحانی	
فرایند	مادی	۱۳۳	۸۶	۲۱۹
	ذهنی	۱۵	۲۴	۳۹
	رابطه‌ای	۲۸	۴۳	۷۱
	بیانی	۲۲	۱۵	۳۷
	رفتاری	۲	۲۶	۲۸
	وجودی	۱۲	۳	۱۵
	جمع	۲۱۲	۱۹۷	۴۰۹

همان‌طور که از جدول مشخص است، بیشترین فرایند در سخنان هر دو فرایند مادی (انجام دادن و رخ دادن) است.

حال باید دید بین ترامپ و روحانی به لحاظ کاربرد فرایندها تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر. به همین دلیل، از آزمون کای دو استفاده می‌شود.

جدول ۳. آزمون کای دو بین فرایندهای به کاررفته در هر دو سخنرانی

	Value	df	Sig
Pearson Chi-Square	42.135	5	0.000
Likelihood Ratio	46.425	5	0.000
Linear-by-linear Association	8.154	1	0.004
N of Valid Cases	409		

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، مقدار آمار آزمون یعنی برابر ۴۲.۱۳۵ و مقدار سطح معناداری برابر صفر شده است. با توجه به اینکه مقدار سطح معناداری کوچک‌تر از ۰.۰۱ است، پس نتیجه می‌شود در سطح خطای یک درصد اختلافی معنادار بین ترامپ و روحانی به لحاظ کاربرد فرایندها وجود دارد. حال باید دید در کدام فرایند این تفاوت‌ها معنادار است. برای انجام محاسبات آماری از نرم‌افزار Minitab، نسخه ۱۷ استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول زیر ثبت شده است:

جدول ۴. مقایسه فرایندهای مختلف در هر دو سخنرانی

		روحانی	ترامپ	فرافانی	تفاوت	تفاوت	تفاوت	تفاوت	تفاوت
رئیس‌جمهور	ترامپ	فرافانی	133	15	28	22	2	12	
		درصد	62.7	7	13.3	10.3	1	5.7	
	روحانی	فرافانی	86	24	43	15	26	3	
		درصد	43.5	12	21.5	8	13	2	
			0.000	0.08	0.022	0.327	0.000	0.034	

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، در ابعاد مادی، رابطه‌ای، رفتاری و وجودی، چون سطح معناداری کوچک‌تر از ۵ درصد است، می‌توان نتیجه گرفت که در سطح خطای ۵ درصد در این ابعاد تفاوتی معنادار بین ترامپ و

فرایند رابطه‌ای

this deal	is	responsible for years of terrible trade deals
حامل	فرایند رابطه‌ای	شاخص

در ادامه تحلیل نمونه‌هایی از جملات روحانی براساس فرایندها آورده شده است:

فرایند مادی

شما	مردم مظلوم هواپیمای	در خلیج فارس	مورد حمله موشکی
عامل	مسافری را	افزوده موقعیتی	قرار دادید
	هدف		فرایند مادی

فرایند ذهنی

مشاهده	چیز جدیدی جز تکرار حرف‌های نادرست و اتهامات واهی که در طول سال‌های گذشته تکرار می‌کردند	مشاهده نکردیم.
حسگر	پدیده	فرایند ذهنی

فرایند رابطه‌ای

برجام	یک معاهده چندجانبه	است
حامل	شاخص	فرایند رابطه‌ای

فرایند رابطه‌ای

به‌وجودآورنده داعش	دولت آمریکا	بوده است
شناسا	شناخته	فرایند رابطه‌ای

فرایند رفتاری

ملت	به ملت آمریکا و مردم ایران	همواره احترام گذاشته و می‌گذارد
رفتارگر	رفتار	فرایند رفتاری

فرایند بیانی

او (ترامپ)	علیه برجام	مداوم شعار می‌دهد
گوینده	گفته	فرایند بیانی

فرایند وجودی

در صحبت‌های آقای ترامپ	جز فحاشی و مشت‌های اتهامات واهی علیه ایران حرف دیگری	وجود نداشت
افزوده موقعیتی	موجود	فرایند وجودی

و رفتار نادرست آمریکا در طول تاریخ پرداخته، آنها را از قبیل سرنگونی هواپیمای ایرباس هما، روی کار آوردن دولت کودتا و کمک و حمایت علنی از رژیم صدام در طول جنگ تحمیلی به ترامپ و مردم ایران یادآور می‌شود. روحانی با استفاده از زمان آینده به خروج احتمالی آمریکا از برجام و غیرقانونی بودن آن می‌پردازد و اذعان می‌دارد ملت ایران در صورت خروج آمریکا از همه منافع خود دفاع خواهد کرد.

یکی دیگر از عناصر مهم در تحلیل بینافردی، عنصر وجهیت و افعال وجهی است. افعال وجهی میزان قطعیت و احتمال در گفتار گوینده و عقیده و نظر گوینده را در مورد موضوعی مشخص می‌کنند. وجهیت شامل افعال وجهی مانند *Would, will, must, can* و همچنین افزوده‌های وجهی از قبیل *always, usually, often*، قیود تشدید (*completely, rarely, thoroughly*) و قیود اظهارنظری مانند ظاهراً، یقیناً، واقعاً و ... است (هلیدی و متیسن، ۲۰۰۴). در ادامه افعال و عبارت‌های وجهی از نظر درجه شدت (بالا، متوسط و کم) در سخنان دو رئیس‌جمهور آورده شده است:

جدول ۷. افعال وجهی (وانگ، ۲۰۱۰)

	Low	Median	High
Positive	Can, May, could, might, dare	Will, would, should, shall	Must, ought to, need, has/had to
Negative	Needn't, doesn't, didn't, have to	Won't, wouldn't, shouldn't, isn't to	Mustn't, oughtn't, can't, couldn't, may not, mightn't

براساس تقسیم‌بندی‌های وانگ (۲۰۱۰)، افعال وجهی در سخنان دو رئیس‌جمهور بررسی و شمارش شد:

جدول ۸. افعال و عبارت‌های وجهی در سخنان ترامپ

افعال وجهی	درجه پایین		درجه متوسط		درجه بالا	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مثبت	۴	۱۳	۱۴	۵۶/۵	۱	۴/۵
منفی	۲	۸/۵	۴	۱۷/۵	۰	۰

روحانی وجود دارد ولی در ابعاد ذهنی و بیانی چون مسطح معناداری بزرگ‌تر از ۵ درصد شده، می‌توان نتیجه گرفت که در این ابعاد بین ترامپ و روحانی تفاوتی معنادار در سطح خطای ۵ درصد وجود ندارد.

در تحلیل بینافردی، تعاملات اجتماعی دارای اهمیت است. در تحلیل جمله از این دیدگاه، جمله به دو بخش وجه و مانده تقسیم می‌شود. وجه خود متشکل از فاعل و عنصر زماندار است و مانده از محمول، متمم و افزوده‌های موقعیتی ساخته می‌شود. در تحلیل بینافردی، زمان (حال، گذشته و آینده) دارای اهمیت است. در جدول‌های زیر، زمان‌های به‌کاررفته در سخنان ترامپ و روحانی به همراه فراوانی و درصد آنها مشخص شده است:

جدول ۵. فراوانی و درصد زمان‌های موجود در سخنان ترامپ

زمان‌ها	حال			گذشته	آینده
	ساده	استمراری	کامل		
تعداد	۷۹	۱۲	۳۸	۳۹	۲۲
درصد	۴۱/۵	۶/۵	۲۰	۲۰/۵	۱۱/۵

جدول ۶. فراوانی و درصد زمان‌های موجود در سخنان روحانی

زمان‌ها	حال			گذشته	آینده
	ساده	کامل (نقلی)	کامل		
تعداد	۷۶	۳۶	۳۶	۵۰	۳۱
درصد	۴۰	۱۸	۱۸	۲۶	۱۶

همان‌طور که در جدول ۵ مشخص است، زمان حال ۶۸ درصد زمان‌ها را به خود اختصاص داده است. ترامپ با استفاده از زمان حال قصد داشته وضعیت موجود ایران، جهان و برجام را مشخص کند. زمان گذشته در رتبه دو قرار دارد یعنی ترامپ به طور عمد گزارشی از رفتار منطقه‌ای ایران در سال‌های گذشته و نقش مخرب آن در منطقه ارائه می‌دهد و با استفاده از زمان آینده وعده می‌دهد جلوی نفوذ قدرت ایران را در منطقه بگیرد، از برجام خارج شود و تحریم‌های بیشتری بر این کشور اعمال کند.

بر اساس جدول ۶، بیشترین زمان مورد استفاده در سخنان روحانی زمان حال بوده که ۵۸ درصد از کل را به خود اختصاص داده است. با بکار بردن زمان حال، روحانی اوضاع فعلی برجام، ایران، آمریکا، منطقه و جهان را نشان می‌دهد و با بکار بردن زمان گذشته، به تمامی بی‌عدالتی‌ها

درجه بالا همانند «بایدها و ضرورت‌ها» ترامپ را نیز مورد خطاب قرار داده، تصمیم وی را برای خروج از برجام و اعمال تحریم‌های بیشتر از سوی دولت او به چالش کشیده است. همچنین ضرورت آمادگی جهت مقابله با تهدیدها و خروج احتمالی ترامپ از برجام و اتحاد ملت ایران را یادآور شده است. نمونه‌هایی از تحلیل بینافردی در سخنان ترامپ و روحانی:

تحلیل بینافردی دو نمونه از سخنان ترامپ

Finally	we	will	deny	the regime	all paths to nuclear weapon
افزوده و جهی	فاعل	عنصر زماندار	محمول	متمم	متمم
وجه			مانده		
The regime	Violently	(does)-s	Suppress	its own citizens	
فاعل	افزوده و جهی	عنصر زماندار	محمول	متمم	
وجه			مانده		

تحلیل بینافردی دو نمونه از سخنان روحانی

احترام گذاشته است	به تمام معاهدات و تعهدات بین‌المللی خود	زمان ماضی نقلی	همواره	ایران
محمول	متمم	عنصر زمان	افزوده و جهی	فاعل
مانده			وجه	
حمایت می‌کند	از ملت ایران، عراق، سوریه، یمن و مردم منطقه	زمان مضارع اخباری	سپاه پاسداران	
محمول	متمم	عنصر زمان	فاعل	
مانده			وجه	

از دیگر عناصر مهم در تحلیل متن، کاربرد ضمیر است. در جدول زیر بسامد ضمیر شخصی در سخنان ترامپ و روحانی مشخص شده است.

۱. عنصر زمان در فارسی در کنار فعل است ولی در این مثال‌ها همانند مثال‌های انگلیسی در کنار فاعل قرار گرفته است.

1. Iran can sprint towards a rapid nuclear weapons breakout.
2. First, we will work with our allies to counter the regime's destabilizing activity and support for terrorist proxies in the region.
3. Second, we will place additional sanctions on the regime to block their financing of terror.
4. When the agreement was finalized in 2015, Congress passed the Iran Nuclear Agreement Review Act to ensure that Congress's voice would be heard on the deal.

همان‌طور که در جدول فوق مشخص است، افعال و جهی برای بیان نقطه‌نظر، نگرش و قضاوت ترامپ به قرار زیر است: افعال و جهی با درجه پایین ۲۱.۵ درصد، افعال و جهی با میزان متوسط ۷۴ درصد و افعال و جهی با درجه بالا فقط ۴.۵ درصد از کل را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به درصد بالای افعال و جهی با درجه متوسط، ترامپ از برنامه‌های آتی خود و همچنین از تهدید و وعده استفاده کرده است.

جدول ۹. افعال و عبارت‌های و جهی در سخنان روحانی

افعال و جهی	درجه پایین		درجه متوسط		درجه بالا	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مثبت	۲	۹	۸	۳۷	۷	۳۲
منفی	۴	۱۸	۱	۴	۰	۰

- (۱) جغرافیا را نیز باید مطالعه کنید.
- (۲) مگر یک رئیس‌جمهور می‌تواند به‌تنهایی این سند را لغو کند.
- (۳) ملت ایران در برابر هیچ قدرتی سر تسلیم فرو نیاورده و نخواهد آورد.
- (۴) و برایشان ثابت شد که نمی‌توانند ملت ایران را به زانو درآورند.
- (۵) امروز برای ملت ایران روشن‌تر و واضح‌تر شد که باید بیش از گذشته در کنار هم و متحد باشیم.

میزان افعال و جهی با درجه پایین ۲۷ درصد، درجه متوسط ۴۱ درصد و درجه بالا ۳۲ درصد است. روحانی هم مانند ترامپ از برنامه‌های آینده دولت خود سخن گفته است؛ برنامه‌هایی که در صورت خروج آمریکا از برجام عملی خواهد شد. با به کار بردن درصد بالایی از افعال

جدول ۱۰. ضمایر به کاررفته در سخنان ترامپ

تعداد	صفات و ضمایر ملکی	تعداد	ضمایر فاعلی و مفعولی
۴	برای من	۱۲	من
۰	برای تو	۴	تو / شما
۱	برای او	۰	او
۲۲	برای آن	۱۰	آن
۱۸	برای ما	۱۹	ما
۶	برای آنها	۸	آنها

ضمیر «ما» بیشترین بسامد را در سخنان روحانی دارد و این نشان می‌دهد او درصدد بوده خود را جزئی از مردم به حساب آورده، فاصله‌اش را از عامه مردم کم کند. همچنین وی قصد داشته نشان دهد بین دولت و مردم هیچ فاصله‌ای وجود ندارد و با تأکید بر حضور میلیونی مردم در انتخابات، وحدت ملت درباره مسائل کشور و به خصوص برجام را به رخ طرف غربی بکشاند. دومین ضمیری که بیشترین فراوانی را دارد، ضمیر دوم شخص «تو / شما» است. روحانی همواره ترامپ و دولت وی را خطاب قرار می‌دهد و مطالعه بیشتر در امور مختلف را به او توصیه می‌کند. روحانی با به کار بردن ضمیر سوم شخص «او / آن» به «ایران»، «برجام»، «سپاه پاسداران» و «دولت آمریکا» اشاره می‌کند. همچنین با استفاده از ضمیر سوم شخص جمع «آنها» به دولت‌های آمریکا، عربستان، اسرائیل و دیگر هم‌پیمانان آمریکا اشاره می‌کند.

در فرانش متنی، بند یا جمله حامل پیام در نظر گرفته می‌شود (هلیدی و متین، ۲۰۰۴: ۶۴). در تحلیل متنی، هر جمله را می‌توان به آغازگر و پایان بخش کلام تقطیع کرد. آغازگر در حقیقت نقطه آغاز کلام است، همان نقطه‌ای که نویسنده یا گوینده جمله خود را با آن آغاز می‌کند. نقطه آغاز کلام یا همان فاعل روان‌شناختی بسیار بااهمیت است و در حقیقت نویسنده یا گوینده هر وقت بخواهد سازه‌ای را برجسته کند، آن را به عنوان آغازگر پیام برمی‌گزیند. منظور از آغازگر در این مقاله آغازگر مبتدایی است، یعنی سازه‌ای که مشارکت، فرایند یا افزوده موقعیتی باشد.

ترامپ در سخنان خود عبارتهای «ایران» / «رژیم»، «عوامل و مزدوران رژیم» / «رژیم ایران» را ۴۶ بار به عنوان آغازگر پیام خود برگزیده است تا توجه جهانی را به آن جلب کند. ضمایر «ما» و «من» به ترتیب ۱۴ و ۸ بار به عنوان آغازگر انتخاب شده‌اند. آغازگرهای مهم دیگر در کلام ترامپ «برجام» و «سپاه پاسداران» با فراوانی ۷ و ۶ هستند.

ترامپ ۲ بار نیز «مردم ایران» را آغازگر پیام خود برگزیده و تلاش کرده است که با همدردی با ملت ایران، آنها را از دولت جدا کند. در ادامه برخی از آغازگرهای مهم آورده شده است:

بیشترین کاربرد ضمیر متعلق به ضمیر اول شخص جمع «ما» با بسامد ۳۷ است. ترامپ با کاربرد این ضمیر، فاصله خود را نه فقط با مخاطبان، بلکه با هم‌پیمانانش در اروپا و خاورمیانه و همچنین سازمان ملل کم می‌کند تا همدردی آنها را جلب کند و جبهه متحد و بزرگ‌تری در برابر ایران تشکیل دهد. به نظر می‌رسد ترامپ قصد دارد دسته‌بندی کلیشه‌ای «ما» (آمریکا و متحدانش در کنار مردم ایران) و «دیگران» (دولت ایران) را در سخنرانی خود برجسته کند:

We stand in total solidarity with the Iranian regime's longest-suffering victims: its own people.

[ما] (آمریکا و همه متحدانش) در کنار قربانیان رنج‌کشیده رژیم ایران [آنها] خواهیم ایستاد.

ضمیر با بسامد بعدی ضمیر «او / آن» است. ترامپ به طور مرتب به ایران و برجام با این ضمیر اشاره می‌کند و همین بسامد بالا نشان‌دهنده اهمیت این دو موضوع در دیدگاه وی است. او ۱۶ بار از ضمیر اول شخص مفرد «من» نیز استفاده کرد تا موقعیت خود را به عنوان رئیس‌جمهور و فرمانده کل قوا به تصویر بکشد.

جدول ۱۱. ضمایر به کاررفته در سخنان روحانی

تعداد	صفات و ضمایر ملکی	تعداد	ضمایر فاعلی و مفعولی
۱	برای من	۳	من
۹	برای تو	۱۴	تو / شما
۱	برای او	۱۳	او
۶	برای آن	۱۴	آن
۱۴	برای ما	۱۴	ما
۵	برای آنها	۷	آنها

جدول ۱۲. تحلیل سخنان ترامپ از دیدگاه فرانقش متنی

آغازگر	پایان‌بخش
Iran	never acquires a nuclear weapon
The Revolutionary is Guard	Is the Iranian Supreme Leader's corrupt personal terror force and militia
The Iran Deal	was one of the worst and most one - sided transactions
we	should not take lightly its sinister vision for the future
The citizens of Iran	have paid a heavy price for the violence and extremism of their leaders

شود. همان‌طور که در بخش تحلیل داده‌ها نشان داده شد، این فرضیه که دستور نقش‌گرایی براساس فرانقش‌های خود می‌تواند از عهده تحلیل انتقادی کلام برآید تأیید شد. همچنین این نکته به اثبات رسید که سخنان هردو رئیس‌جمهور در مدل نقش‌گرایی هلیدی را می‌توان با سه فرانقش تجربی، بینافردی و متنی و با بهره‌جویی از ابزارهای موجود در هر یک از فرانقش‌ها بازنمایی کرد. این تحقیق نشان داد که مدل نقش‌گرایی هلیدی ابزار خوبی برای تحلیل گفتمان توصیفی و همچنین تحلیل کلام انتقادی است. مدل نقش‌گرایی با سنجیدن همه عوامل زبانی از قبیل زمان، ضمیر، وجهیت، فاعل و آغازگر می‌تواند دیدگاه افراد و نقطه‌نظرشان را در پس جملاتشان مشخص کند.

ترامپ با استفاده از جملات کوتاه و کلمات آسان سعی داشت پیامش را به‌سادگی به همه مردم دنیا و به‌خصوص مردم ایران که زبان اول آنها انگلیسی نیست برساند. او با بهره‌گیری از ضمیر «ما» در تلاش بود جامعه بین‌الملل را با خود همراه کند و اتحاد جامعه جهانی را علیه برجام نشان دهد. همچنین با استفاده مکرر از ضمیر «من»، قدرت خود را به عنوان رئیس‌جمهور قدرتمندترین کشور دنیا به رخ جهانیان کشید و خود را منبع قدرت معرفی کرد. ترامپ با اختصاص بیشترین نقش به فرایند مادی، از اعمال و فعالیت‌های [مخرب] ایران در منطقه سخن گفت و تلاش ایران را برای توسعه موشک‌های بالیستیک برجسته کرد. همچنین با استفاده از فرایند رابطه‌ای، صفات و ویژگی‌هایی منفی را به دولت ایران نسبت داد و با استفاده از افعال وجهی با درجه متوسط تلاش کرد «ایران‌هراسی» را در ذهن مردم منطقه و دنیا تزریق کند. او با استفاده از افعال وجهی با درجه متوسط تلاش کرد با مخاطبان در هر سطح ارتباط برقرار کند و با استفاده از زمان حال اوضاع منطقه و وضعیت کنونی ایران و با استفاده از زمان گذشته فعالیت‌های گذشته ایران در منطقه و جهان را به تصویر کشید و در نهایت با استفاده از زمان آینده وعده داد که جلوی گسترش نفوذ ایران در منطقه و توسعه موشک‌های بالیستیکی ایران را خواهد گرفت و تهدید کرد که در صورت عدم بازنگری در برجام، از آن خارج خواهد شد. ترامپ با انتخاب «ایران و رژیم ایران»، «برجام» و «سپاه پاسداران» به عنوان بیشترین آغازگر جملات خود، سعی داشت آنها را نمایان‌تر کند. در مجموع آنچه از سخنان ترامپ برداشت می‌شود چیزی جز «برجسته کردن نکات منفی ایران»، «برجسته‌سازی نکات مثبت آمریکا در حمایت

روحانی در سخنرانی خود به‌شدت ترامپ و مواضعش را در دشمنی با ایران مورد انتقاد قرار می‌دهد. او عبارت «دولت آمریکا» را ۴۰ بار و «ایران» / «ملت ایران» / «دولت ایران» را ۲۴ بار به عنوان آغازگر انتخاب می‌کند. همچنین ۲۰ مرتبه «ترامپ» / «شما» / «رئیس‌جمهور آمریکا»، ۱۳ بار ضمیر «ما» و ۹ بار «سپاه پاسداران» را آغازگر پیام خود قرار داده است. در ادامه برخی از آغازگرهای مهم آورده شده است:

جدول ۱۳. تحلیل سخنان روحانی از دیدگاه فرانقش متنی

آغازگر	پایان‌بخش
آمریکا	حامی رژیم است که در منطقه علیه مردم مظلوم فلسطین و لبنان و دیگر کشورهای منطقه ظلم کرده و ظلم می‌کند.
ایران	همواره به تمام معاهدات و تعهدات بین‌المللی خود احترام گذاشته است.
سپاه پاسداران	به عنوان نیروی قدرتمندی که همواره در کنار مردم بوده
برجام	مستحکم‌تر از آن چیزی است که این آقا در دوران رقابت‌های انتخاباتی فکر آن را می‌کرد.
او (ترامپ)	نمی‌داند که به برجام نه ماده و نه تبصره‌ای اضافه می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله سخنان دو رئیس‌جمهور پیشین ایران و آمریکا درباره برجام براساس دستور نقش‌گرایی نظام‌مند (هلیدی، ۱۹۸۵) مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. هدف از انجام این تحقیق آن بود که صرفاً با معیارهای زبان‌شناختی، و نه جامعه‌شناختی - معناشناختی، سخنان سیاسی دو رئیس‌جمهور تحلیل و باورها و ایدئولوژی‌های مخفی در آنها مشخص

عربی»، رفتار خود را مورد بازنگری قرار دهد تا در آینده شعار «مرگ بر آمریکا» را نشنود. روحانی با بهره‌گیری از افعال وجهی سطح متوسط با همه آحاد ملت سخن می‌گوید و با استفاده مکرر از افعال وجهی سطح بالا به ترامپ می‌تازد و سخنان وی را به چالش می‌کشد. او با انتخاب «آمریکا و دولت آمریکا»، «ترامپ»، «برجام»، «سپاه پاسداران» و «ملت ایران» به عنوان آغازگر، بیشترین توجه را به این موارد جلب می‌کند. در مجموع، اهداف روحانی در واکنش به سخنان ترامپ «تأکید بر حق مسلم مردم ایران در دفاع از خود و داشتن انرژی هسته‌ای»، «برجسته کردن نکات منفی دولتمردان آمریکا»، «مشروعیت‌بخشی به حکومت اسلامی ایران» و «برجسته کردن نقش مهم ایران و سپاه پاسداران در منطقه» است.

همچنین، براساس آزمون پیروسی کای دو مشخص شد که تفاوت‌هایی معنادار در فرایندهای مادی، رابطه‌ای، رفتاری و وجودی در سخنان هر دو رئیس‌جمهور وجود دارد ولی از نظر کاربرد فرایندهای ذهنی و بیانی تفاوتی معنادار دیده نشد. ترامپ از فرایندهای مادی، بیانی و وجودی بیشتر از روحانی استفاده کرده درحالی‌که کاربرد فرایندهای رابطه‌ای، ذهنی و رفتاری در سخنان روحانی بیشتر بوده است.

این تحقیق به خوانندگان کمک می‌کند از منظر نقش‌گرایی به ذهن‌گویندگان و نویسندگان نفوذ کرده، ایدئولوژی‌های پوشیده و حاکم در آن را واکاوی کنند. همچنین به محققان تحلیل کلام نشان می‌دهد با تکیه بر ابزار زبانی و فارغ از ابزارهای جامعه‌شناختی - معناشناختی نیز می‌توان به تحلیل گفتمان انتقادی دست زد. در نهایت، این تحقیق نشان می‌دهد که از طریق سه فرآیند می‌توان کلام را تحلیل و باورها و ایدئولوژی‌های مخفی در آن را استخراج کرد.

از مردم منطقه و کشورهای عربی و «ایران‌هراسی» نیست. روحانی که طرف صحبتش شخص ترامپ و بیشتر مردم ایران بود، از جملات نسبتاً طولانی‌تری استفاده کرد. وی با بهره‌گرفتن از ضمیر اول شخص جمع «ما» و برجسته کردن شرکت میلیونی مردم در انتخابات و مشروعیت بخشیدن به نظام جمهوری اسلامی، سعی داشت فاصله مردم و دولت را کاهش داده، وحدت ملی را به رخ دولتمردان آمریکا و کشورهای عرب حوزه خلیج فارس بکشاند. همان‌طور که هایلند^۱ (۲۰۰۵)، اسکوتو دی کارلو^۲ (۲۰۱۴) و کرک، گرینام، لیچ و اسوارتویک^۳ (۱۹۸۵) اذعان می‌دارند، گاهی گوینده یا نویسنده برای اینکه نزدیکی‌اش را با شنونده حفظ کند، از ضمیر جمع «ما» استفاده می‌کند. در حقیقت، گوینده یا نویسنده با به کار بردن این ضمیر سعی دارد شنونده و خواننده را با خود یکی کند و خود را عضوی از جامعه شنونده و خواننده نشان دهد. این ضمیر نشان می‌دهد جهان‌بینی مشترکی میان هر دو وجود دارد و همچنین انسجام و وحدت اجتماعی نیز بین آن دو دیده می‌شود. روحانی نیز با اختصاص بیشترین نقش به فرایند مادی و استفاده از زمان گذشته، دشمنی آمریکا با مردم ایران از قبیل نقش آمریکا در روی کار آوردن دولت کودتا، سرنگونی هواپیمای ایرانی و حمایت از صدام و حمله شیمیایی وی را برجسته می‌کند. وی همچنین با استفاده از زمان حال، نقش ایران در منطقه و حمایت سپاه پاسداران در دفاع از مردم مظلوم منطقه و نقش مهم رهبری در ایران را نشان می‌دهد و با استفاده از زمان آینده، به وحدت ملت در ایستادگی در برابر هرگونه ظلم اشاره می‌کند و اذعان می‌دارد ملت از حق هسته‌ای و دفاعی خود کوتاه نخواهد آمد و به ترامپ توصیه می‌کند به جای تفرقه‌افکنی در منطقه با استفاده از عبارت جعلی «خلیج

منابع

و همکاران. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها. یارمحمدی، لطف‌الله (۱۳۸۳). *گفتمان‌شناسی رایج و انتقادی*. تهران: هرمس.

سلطانی، علی اصغر (۱۳۸۴). *قدرت، گفتمان و زبان*. تهران: نشر نی.

فرکلاف، نورمن (۱۳۹۰). *تحلیل گفتمان انتقادی*. ترجمه پیران

Däubler, T., Benoit, K., Mikhaylov, S., & Laver, M. (2012). Natural sentences as valid units for coded political texts. *British Journal of Political Science*, 42(4), 937-951.

Fairclough, N. (2013). *Language and power*. Routledge.

Hatlday, M. A. K. (1985). An introduction to functional grammar. *London: Edward Arnold*.

1. Hyland
2. Scotto di Carlo
3. Quirk, Greenbaum, Leech & Svartvik

- Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. (2008). *An introduction to functional grammar*. Foreign Language Teaching and Research Press.
- Hyland, K. (2005). Stance and engagement: A model of interaction in academic discourse. *Discourse studies*, 7(2), 173-192.
- Jorgensen, M. W., & Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. sage.
- Kress, G. R. (1989). Linguistic processes in sociocultural practice. (*No Title*).
- O'Halloran, K. (2019). *Critical discourse analysis and language cognition*. Edinburgh University Press.
- Quirk, R., & Crystal, D. (2010). *A comprehensive grammar of the English language*. Pearson Education India.
- Scotto di Carlo, G. (2014). The role of proximity in online popularizations: The case of TED talks. *Discourse Studies*, 16(5), 591-606.
- Sharififar, M., & Rahimi, E. (2015). Critical discourse analysis of political speeches: A case study of Obama's and Rouhani's speeches at UN. *Theory and Practice in Language studies*, 5(2), 343.
- Wang, J. (2010). A critical discourse analysis of Barack Obama's speeches. *Journal of language teaching and research*, 1(3), 254-261.